

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
(Держкомстат України)

**Індекс споживчих цін:
сприйняття та реальність**

ПОСІБНИК ДЛЯ КОРИСТУВАЧІВ

Київ
2006

Індекс споживчих цін: сприйняття та реальність: Посібник/Державний комітет статистики України.

За редакцією Ю.М.Остапчука

Відповідальний за випуск О.М. Драгозов.

Публікація цього посібника викликана важливістю показника індексу споживчих цін, враховуючи його соціальний і політичний аспекти та дискусії в суспільстві навколо його величини.

Видання пропонує Вашій увазі основні методологічні засади розрахунку індексу споживчих цін в Україні, кращому розумінню яких сприятимуть окремі приклади та роз'яснення. Ми сподіваємося, що кожен знайде в цьому виданні відповіді на ті питання, які його найбільше цікавлять.

Видання підготовлене з метою підвищення доступності, гласності, прозорості статистичної інформації щодо індексу споживчих цін та методології побудови цього показника.

Посібник розрахований на широке коло користувачів.

Державний комітет статистики України

- адреса: вул. Шота Руставелі, 3, м. Київ, 01023, Україна
- телефони: 289-76-40, 284-31-32, 235-30-11
- факс: 235-37-39
- електронна пошта: O.Dragovoz@ukrstat.gov.ua

This manual was written due to the importance of the consumer price index, both for its social and political aspects, and also for the discussions caused by its numerous uses.

This document brings to your attention the basic methodological principles underlying the compilation of the consumer price index in Ukraine; some examples and explanations will permit a better understanding. We hope that everyone will find, in this publication, the answers to the questions of his/her concern.

This edition has been prepared with the purpose of enhancing the availability, the publicity and the transparency of the statistical information concerning the consumer price index and the methodology for its compilation.

The manual is aimed at being used by a wide range of persons and organizations.

Цю публікацію підготовлено та надруковано за підтримки Проекту Програми TACIS Статистика-8 “Реформування офіційної статистики в Україні”

Даний Проект виконується
консорціумом під керівництвом

Adetef

Реформування офіційної статистики в Україні

Проект Програми TACIS Статистика-8

Даний Проект фінансується
Європейським Союзом

Зміст

Передмова	6
1. Визначення ІСЦ	7
2. Сутність ІСЦ	8
3. Відображення особистого сприйняття зміни цін	10
4. ІСЦ та індекс вартості життя	11
5. Напрями використання ІСЦ	12
6. Основні складові розрахунку ІСЦ	13
7. Охоплення товарів та послуг у розрахунку ІСЦ	14
8. Відбір товарів та послуг для розрахунку ІСЦ	15
9. Терміни перегляду споживчого набору	17
10. Вплив зміни цін (тарифів) на товари (послуги) на загальну величину ІСЦ	18
11. Формування вагових коефіцієнтів	19
12. Регіональні ІСЦ	22

13.	Відбір підприємств торгівлі, сфери послуг та ринків	24
14.	Порядок реєстрації та перевірки цін	26
15.	Врахування сезонних знижок та цін розпродажу	31
16.	Розрахунок індексів цін на сезонну продукцію	32
17.	Розрахунок ІСЦ	35
18.	Класифікації, які використовуються у розрахунку ІСЦ	39
19.	Розрахунки індексів споживчих цін до різних базисних періодів	40
20.	Використання ІСЦ при перерахунку грошових сум	46
21.	Відповідність методологічних засад розрахунку ІСЦ міжнародним стандартам	49
22.	Де отримати інформацію щодо ІСЦ	51
23.	Де можна отримати додаткову інформацію щодо ІСЦ	53
24.	Словник термінів	54

Передмова

У світі, напевно, небагато явищ, які б сприймалися так гостро, як зростання споживчих цін. Кожна людина має власну думку відносно змін цін, яка заснована на особистих спостереженнях, і відчуває підвищення або зниження цін як явище, котре стосується її особисто, при цьому суб'єктивність підсилює це відчуття. Власна думка, дякуючи властивостям так званого "психологічного фільтра", виділяє найбільш крайні випадки. Ступінь сумнівів у значній мірі залежить від матеріальних статків громадян, адже кожен сприймає зміни цін через призму власної моделі споживання товарів та послуг. Саме індекс споживчих цін і є тим показником, який дає можливість об'єктивно оцінити зміни цін (тарифів) на споживчому ринку.

Індекс споживчих цін (ІСЦ) займає центральне місце в системі показників статистики цін і розраховується в Україні, починаючи з серпня 1991р., в рамках програми опрацювання ряду макроекономічних показників, оснований на міжнародних стандартах. ІСЦ став важливим економічним показником з часу його запровадження. Значення ІСЦ важко переоцінити, оскільки він прямо чи непрямо впливає на рівень життя населення країни.

ІСЦ широко використовується та стосується інтересів різних категорій користувачів, тому увага до нього у суспільстві постійно зростає. Отже дуже важливо, щоб користувачі розуміли його сутність, а також ознайомилися з найбільш важливими методологічними засадами та практикою його розрахунку.

1. Визначення ІСЦ

Індекс споживчих цін (ІСЦ) – це показник, який характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого (власного) споживання. Він є показником зміни вартості фіксованого набору споживчих товарів та послуг постійної якості з постійними характеристиками у поточному періоді порівняно з базисним.

ІСЦ звичайно використовують у якості показника загального рівня інфляції в економіці, тому його часто називають "індексом інфляції", хоча він вимірює тільки зміни цін (тарифів) на споживчі товари та послуги.

2. Сутність ІСЦ

За своєю сутністю ІСЦ є показником зміни сукупної ціни певного набору товарів (послуг), які купує (отримує) населення. Оскільки ціни постійно змінюються під впливом цілого ряду факторів, то сукупна ціна цього набору також постійно змінюється у відповідності зі змінами цін його складових. Тобто ІСЦ є показником зміни сукупної ціни одного й того ж самого набору товарів та послуг у різні періоди. Сукупна ціна набору товарів та послуг у базисному періоді приймається за 100; зміни в наступні періоди виражаються у відсотках до вартості базисного періоду.

Наприклад, якщо вартість набору збільшилася на 1,2% порівняно з базисним періодом, це означає, що індекс становить 101,2%. Якщо вартість знизилася на 1,8%, то індекс дорівнює 98,2%.

Для правильного розуміння ІСЦ слід пам'ятати, що індекс споживчих цін вимірює:

- динаміку цін, а не їх рівень;

Наприклад, якщо індекс цін на картоплю за певний період дорівнює 120%, а на хліб – 110%, це не означає, що картопля дорожча за хліб. Це означає, що темп приросту ціни на картоплю був вдвічі вищий за темп приросту ціни на хліб.

- динаміку цін тільки на споживчі товари та послуги, тобто ті, які домогосподарства придбавають для невиробничого (власного) споживання;

Наприклад, у споживчий набір не включаються корми для худоби, насіння овочевих культур, прилади та інструменти професійного призначення тощо.

- зміну сукупної вартості всього набору товарів та послуг, а не кожної окремої його складової;

Наприклад, якщо індекс споживчих цін дорівнює 115%, це не означає, що всі складові набору подорожчали на 15%. Одні товари могли зрости в ціні значно більше, ціни на інші залишитися без змін або знизитися.

- зміну середніх цін на товари (послуги)-представники, а не зміну цін на той чи інший конкретний товар;
- зміну цін в середньому по країні, а не в окремих міських поселеннях, а тим більше – в підприємствах торгівлі.

3. Відображення особистого сприйняття зміни цін

Кожна людина може розглядати величину індексу споживчих цін через призму своїх власних споживчих звичок. Важливим є розуміння того, що вагова структура для розрахунку ІСЦ відображає споживання домогосподарств в середньому по країні (регіону) і не може віддзеркалювати ситуацію в кожному конкретному випадку, адже кожному домогосподарству притаманна своя власна модель споживання. Окремі домогосподарства взагалі не купують деякі товари або не користуються деякими послугами, інші ж, навпаки, споживають окремі їх види в значно більшій мірі, ніж інші.

Наприклад, якщо ви або ваша родина споживає м'яса більше, ніж в середньому по країні (регіону), і ціни на цей продукт зростають більше, ніж на інші складові споживчого набору, ваше особисте сприйняття зростання споживчих цін може перебільшити фактичний показник ІСЦ. І навпаки, якщо ви взагалі не вживаєте м'яса, можливо, сприймете ІСЦ як завищений.

Саме тому величина ІСЦ іноді викликає сумніви. Але слід пам'ятати, що ІСЦ є підсумком мільйонів індивідуальних цінових досвідів і зазвичай не відображає особистий споживчий досвід.

4. ІСЦ та індекс вартості життя

ІСЦ часто називають індексом вартості життя, але це невірно. ІСЦ вимірює не вартість життя чи його зміни, не бюджет середнього або біднішого споживача, а середню зміну цін, тобто ІСЦ є тільки показником зміни цін. Він не враховує зміни, які обов'язково відбуваються в структурі споживання або купівлі домогосподарств у зв'язку зі змінами ринкової ситуації (наприклад, населення купує більше птиці замість яловичини, якщо ціни на останню є високими), інакше кажучи, не враховує взаємозамінність між товарами, на відміну від індексу вартості життя. Натомість, у розрахунку ІСЦ передбачається придбання постійного набору товарів та послуг з незмінною структурою споживання протягом певного періоду. Саме тому ІСЦ не може використовуватися для порівняння рівнів вартості життя між різними регіонами. Скажімо той факт, що споживчі ціни, у м.Києві зросли на 3%, а у Тернопільській області – на 10%, не свідчить про те, що вартість життя у Києві нижча, ніж у Тернопільській області.

5. Напрями використання ІСЦ

Сфера застосування ІСЦ є досить широкою.

ІСЦ є найважливішим показником, який характеризує інфляційні процеси в економіці країни і використовується для вирішення багатьох питань державної політики, аналізу і прогнозу цінових процесів, зокрема, перегляду розмірів грошових доходів, перерахунків орендної плати, індексації нормативної вартості земель, здійснення перерахунків сум заборгованості відповідно до рішень судових органів, рішення правових спорів, якщо використання цього показника обумовлено договором тощо.

Наразі все більшої актуальності набувають регіональні індекси, які використовуються для перерахунків номінальної заробітної плати в реальну, індексації грошових доходів громадян, а також для перерахунку макроекономічних показників.

6. Основні складові розрахунку ІСЦ

Основними складовими розрахунку ІСЦ є дані про зміни споживчих цін (тарифів), одержані шляхом щомісячної реєстрації цін (тарифів) у міських поселеннях, та дані про структуру фактичних споживчих грошових витрат домогосподарств, які використовуються в якості вагової структури при побудові індексу. На даний час ваговою структурою слугують витрати міського населення, а з січня 2007 року розрахунки ІСЦ будуть здійснюватися на базі витрат всього (міського та сільського) населення.

Довідково: дані про структуру споживчих грошових витрат домогосподарств отримуються за результатами обстеження умов життя домогосподарств, яке проводиться на щорічній основі. Вагова структура розміщена на веб-сайті Держкомстату та оновлюється щороку.

7. Охоплення товарів та послуг у розрахунку ІСЦ

Як вже зазначалося, ІСЦ охоплює товари та послуги, які населення купує для власного споживання.

З цією метою до споживчого набору обов'язково включаються товари і послуги масового споживчого попиту, незалежно від того регулюються (встановлюються) ціни (тарифи) на них, чи носять вільний (ринковий) характер, а також окремі товари і послуги, які відносяться до непершочергових потреб (легкові автомобілі, ювелірні вироби з золота, делікатесні продукти тощо).

Товари (послуги), які купуються для неспоживчого використання, з метою нагромадження (предмети старовини, витвори мистецтва, антикварні ювелірні вироби тощо), інвестицій (придбання житла, землі та інших матеріальних та не матеріальних активів), заощадження, сплата прямих податків, внески до Пенсійного фонду, страхування життя, штрафи до споживчого набору не включаються.

8. Відбір товарів та послуг для розрахунку ІСЦ

Правильний відбір товарів (послуг) є дуже важливим, оскільки для забезпечення репрезентативності показника ІСЦ споживчий набір повинен віддзеркалювати споживчі витрати всього населення країни.

Споживчий набір є єдиним для всіх регіонів країни і визначається централізовано Держкомстатом України. Вирішальним критерієм для включення до споживчого набору того чи іншого товару (послуги) - представника є величина споживчих витрат на його придбання. Таким чином, до його складу, в першу чергу, входять найбільш представницькі та найважливіші для споживання домогосподарств товари та послуги. Товари та послуги, які є небажаними з соціальної точки зору, але складають суттєві статті витрат домогосподарств (наприклад, тютюн, алкоголь тощо) також включаються в набір.

Під товаром (послугою) - представником розуміється сукупність видів товарів (послуг), які є однорідними за своїми споживчими властивостями та призначенням і мають однакові тенденції щодо зміни цін (тарифів).

Наприклад, товар-представник "риба морожена" включає такі види як тріску, минтай, скумбрію, хек, сайду; послуга-представник "міський транспорт" – трамвай, тролейбус, автобус, метро, маршрутне таксі.

Власне кажучи, в основу побудови споживчого набору покладені такі основні вимоги:

- необхідність реального відображення структури споживчих грошових витрат населення;

- можливість оптимальної організації процесу реєстрації цін. Тобто, відбір товарів (послуг)-представників, за якими ведеться спостереження, обумовлений не тільки тим, що вони репрезентують структуру витрат домогосподарств, але й тим, що їх можна легко представити конкретними товарами чи послугами, наявними у продажу, тобто вони є найбільш поширеними на споживчому ринку.

Відбір товарів (послуг) для реєстрації цін (тарифів) здійснюється поетапно методом спрямованої вибірки.

Спочатку централізовано визначається перелік товарів (послуг) - представників та загальний опис їх споживчих якостей. Цей опис не містить детальних характеристик товарів (послуг), що обумовлене такими причинами:

- занадто деталізована характеристика може бути нехарактерною в різних підприємствах торгівлі (сфери послуг) та регіонах;
- динамічністю споживчого ринку – під впливом ряду факторів (тенденцій моди, культури споживання, науково-технічного прогресу і т. ін.) характеристики конкретних товарів і послуг можуть суттєво змінюватися.

Надалі фахівці територіальних органів державної статистики в кожному міському поселенні, де проводиться спостереження за змінами споживчих цін (тарифів), відбирають конкретні товари (послуги) з урахуванням особливостей споживчого ринку.

9. Терміни перегляду споживчого набору

Споживчий набір час від часу потребує перегляду у зв'язку зі змінами, які відбуваються у структурі споживчих грошових витрат населення. З плином часу одні товари (послуги) поступово втрачають свою актуальність, в той же час на споживчому ринку з'являються нові їх види, які набувають все більшої популярності у населення і, відповідно, займають все більш суттєву питому вагу у споживчих грошових витратах домогосподарств. Яскравим прикладом цього слугують мобільні телефони, DVD-плеєри, кабельне телебачення, Інтернет, які протягом останніх років користуються значним попитом у населення.

Саме тому споживчий набір періодично переглядається з тим, щоб його склад був максимально наближеним до сучасних умов. Перегляд набору здійснюється один раз у п'ять років, що відповідає рекомендаціям Міжнародної Організації Праці.

За час розрахунку ІСЦ споживчий набір товарів (послуг) - представників змінювався чотири рази. Спочатку він складався з 300 позицій, згодом – з 425, і наразі – з 270. З початку 2007 року споживчий набір буде включати 296 товарів (послуг)-представників.

10. Вплив зміни цін (тарифів) на товари (послуги) на загальну величину ІСЦ

На кожний товар (послугу) - представник, відібраний для спостереження за змінами цін (тарифів), Держкомстатом визначається також питома вага, яка розраховується як частка від ділення споживчих грошових витрат на його придбання у загальних споживчих грошових витратах домогосподарств за рік.

В результаті кожний товар (послуга) - представник отримує свій ваговий коефіцієнт, який використовується для розрахунку індексу цін за групами, підгрупами, товарами та послугами. Таким чином, кожний товар (послуга)-представник, в залежності від величини цього коефіцієнту та рівня зміни цін, впливає на величину ІСЦ в різній мірі.

Наприклад, оскільки більшість сімей витрачають на хліб значно більшу частку свого бюджету, ніж на рибну ікру, питома вага витрат населення на хліб більша за питому вагу витрат на рибну ікру. Тому підвищення ціни хліба на 25% має значно більший вплив на показник ІСЦ, ніж подорожчання ікри навіть на 200%.

Оскільки під впливом зміни цін, величини доходів та ряду інших факторів у структурі споживання та відповідних грошових витрат відбуваються певні зміни, вагові коефіцієнти для розрахунку ІСЦ переглядаються щорічно, з метою відображення зазначених змін.

11. Формування вагових коефіцієнтів

Формування вагових коефіцієнтів для розрахунку ІСЦ здійснюється, керуючись принципом максимального охоплення витрат домогосподарств.

Розрахунок вагових коефіцієнтів проводиться поетапно та має ряд особливостей. Основними етапами розрахунку є:

- встановлення відповідності між статтями витрат домогосподарств та товарами (послугами) - представниками зі споживчого набору;
- дезагрегація та перерозподіл статей витрат домогосподарств відповідно до споживчого набору і визначення детальної схеми розподілу статей витрат домогосподарств за позиціями споживчого набору;
- коригування окремих статей витрат домогосподарств з використанням додаткових джерел даних.

На першому етапі встановлюється відповідність між статтями витрат домогосподарств та товарами (послугами) - представниками зі споживчого набору. Більшість вагових коефіцієнтів розраховується шляхом прямого віднесення витрат домогосподарств до відповідних товарів (послуг) - представників.

Наприклад, витрати домогосподарств по статті "М'ясо птиці", повністю відноситься до позиції "Птиця" зі споживчого набору.

На другому етапі здійснюється дезагрегація і перерозподіл витрат домогосподарств, з метою отримання вагового коефіцієнта по кожному товару (послузі), оскільки споживчі

витрати домогосподарств за окремими статтями можуть бути представлені агрегованими даними по групах товарів і послуг (тобто декільком позиціям зі споживчого набору відповідає тільки одна стаття витрат).

Наприклад, у споживчому наборі "морква" та "буряк" – це окремі товари-представники, в обстеженнях умов життя домогосподарств – це одна стаття витрат. Оскільки за даними статистики торгівлі 60% відсотків товарообігу припадає на моркву, 40% – на буряк, витрати розподіляються відповідним чином.

У структурі витрат домогосподарств у складі окремих груп разом з деталізованими статтями витрат є і не деталізовані або "інші", які не представлені у споживчому наборі товарів (послуг) - представників. Розподіл таких витрат може бути проведений різними способами.

Наприклад, розподіл витрат "Інші ліки" та "Лікарські трави", здійснюється пропорційно до частки витрат на різні види медикаментів, які входять до споживчого набору товарів (послуг)-представників.

На третьому етапі здійснюється коригування окремих статей витрат домогосподарств, оскільки дані щодо деяких покупок не завжди знаходять своє повне відображення у статтях витрат домогосподарств через їх незначний розмір, через те, що покупки здійснюються рідко, або з інших причин. Це може призвести до заниження вагових коефіцієнтів по цих товарах і до завищення по інших. З огляду на це, вагові коефіцієнти окремих товарів (послуг) - представників коригуються на основі додаткової інформації, отриманої з інших джерел, зокрема, статистики роздрібної торгівлі.

Наприклад, як свідчить практика, традиційно має місце недооблік витрат домогосподарств на алкогольні напої, оскільки респонденти схильні приховувати фактичні витрати на їх придбання. Тому з метою забезпечення їх відповідності рівню реального споживання, здійснюється коригування споживчих витрат населення на алкогольні напої шляхом їх збільшення пропорційно збільшенню обсягів роздрібного товарообороту алкогольних напоїв.

12. Регіональні ІСЦ

Україна є великою країною і тому цілком природно, що споживчі звички населення півдня відрізняються від уподобань тих, що мешкають на півночі, заході чи сході країни. Це пов'язане з відмінностями природно-кліматичних умов, соціально-економічного становища, рівня доходів населення, місцевих традицій та інших чинників.

Наприклад, на Херсонщині споживають більше свіжих овочів, ніж на Чернігівщині, а мешканці м.Києва витрачають значно більше коштів на туристичні поїздки, ніж мешканці Черкаської області.

У розрахунках ІСЦ ці відмінності враховуються. Всі регіони країни угруповані у 8 економічних районів, які запропонувала Рада по вивченню продуктивних сил у рамках програми "Україна 2010".

Таблиця щодо угруповання регіонів наведена нижче.

Економічний район	Регіони, що входять до його складу
Східний	Харківська, Полтавська, Сумська області
Донецький	Донецька, Луганська області
Придніпровський	Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області
Причорноморський	Автономна Республіка Крим, Одеська, Миколаївська, Херсонська області, м. Севастополь
Подільський	Вінницька, Хмельницька, Тернопільська області

Економічний район	Регіони, що входять до його складу
Центральний	Київська, Черкаська області
	м. Київ
Карпатський	Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області
Поліський	Волинська, Житомирська, Рівненська, Чернігівська області

За кожним з економічних районів розраховується власна структура споживчих грошових витрат, яка використовується для розрахунку ІСЦ за кожним регіоном, що входить у відповідний економічний район.

Місто Київ у зв'язку з його особливим статусом та відмінною моделлю споживання розглядається як окремий район, таким чином Центральний район поділяється на два: м. Київ та Київська і Черкаська області.

13. Відбір підприємств торгівлі, сфери послуг та ринків

Спостереження за змінами цін (тарифів) проводиться в усіх регіонах країни. Інформація про ціни (тарифи) збирається в обласних центрах, містах Києві, Сімферополі, Севастополі та ще 113 міських поселеннях, які відібрані на основі процедури стратифікованого багатоступеневого відбору з елементами методу імовірності, пропорційній розміру з урахуванням їх представництва у соціально-економічному і географічному положенні регіону та достатньої насиченості споживчого ринку товарами (послугами).

Реєстрація цін (тарифів) на товари та послуги проводиться за вибіркоким колом підприємств торгівлі, сфери послуг, на ринках всіх форм власності – в супермаркетах, торговельних центрах, спеціалізованих магазинах (одягу, взуття, книги, господарчих товарів), ресторанах, кафе, їдальнях, поліклініках та лікарнях, готелях, у агентів з продажу автомобілів, на автозаправних станціях, перукарнях, авіакомпаніях тощо.

Відбір підприємств торгівлі та сфери послуг для реєстрації цін є дуже важливим процесом, правильність та чіткість його здійснення – це одна з передумов досягнення якості та достовірності показника ІСЦ.

Перш ніж відібрати конкретне підприємство, фахівці територіальних органів державної статистики складають перелік потенційних підприємств, які надалі відвідують, щоб порівняти асортимент, який пропонується, з тим, який потрібен для реєстрації цін, а також переконатися, що вони користуються найбільшою популярністю серед населення, і, таким чином, надійно відображають споживчі звички. Крім того, підприємства, які відібрані для реєстрації, повинні

бути рівномірно розташованими територіально, тобто як у центральних районах міського поселення, так і віддалених від центру.

При відборі підприємств торгівлі існують певні обмеження. Так, не реєструються ціни в "елітних" магазинах, тобто таких, де реалізуються товари, рівень цін на які багаторазово перевищує середній рівень цін на аналогічні товари.

Наприклад, в бутиках, що торгують ексклюзивними моделями одягу або ультрамодним взуттям престижних іноземних фірм, тому що, крім високого рівня цін, надходження товарів у цих магазинах відбувається, як правило, невеликими за обсягом партіями, з постійним відновленням асортименту, що значно ускладнює процес спостереження за змінами цін.

Не реєструються ціни також в підприємствах торгівлі, які реалізують незначні партії товарів, що надходять до продажу нерегулярно (стокові магазини), або такі, що спеціалізуються на продажу товарів, які були у користуванні (second hand).

14. Порядок реєстрації та перевірки цін

Дані про ціни (тарифи), отримані шляхом щомісячної їх реєстрації є первинною базою для розрахунку ІСЦ. Реєстрація є центральною складовою побудови ІСЦ, при цьому якісне і чітке її проведення – гарант високої якості показника.

За більшістю товарів та послуг ціни реєструються:

- в обласних центрах, містах Києві, Сімферополі, Севастополі – з 1 по 25 число,
- в інших міських поселеннях – з 1 по 20 число.

Однак за окремими товарами, які займають значну частку витрат на їх придбання в загальних споживчих грошових витратах домогосподарств та зазнають суттєвих цінових коливань впродовж місяця (яловичина, свинина, птиця, риба морожена, цукор, олія, яйця, молоко, борошно, хліб житній і житньо-пшеничний, рис, гречана крупа, макарони, бензин), реєстрація цін проводиться протягом повного місяця.

По кожному товару-представнику в обласному центрі, містах Києві, Сімферополі та Севастополі реєструється не менше 9-10 цін, в інших міських поселеннях – не менше 5-6 цін, послугах – відповідно 7-8 та 4-5 цін. Виняток складають окремі види послуг (електроенергія, газ, послуги зв'язку, залізничний транспорт міжміського сполучення), на які діють єдині тарифи, що контролюються (встановлюються) відповідними органами виконавчої влади.

Дані про ціни збираються рівномірно протягом періоду реєстрації з метою отримання повної інформації щодо цінових коливань, які відбулися за цей проміжок часу. При цьому ціна одного й того самого конкретного товару (послуги) у звітному місяці на одному й тому ж підприємстві торгівлі, сфери послуг та ринку реєструється в ті ж числа, що і у попередньому місяці. Це стосується всіх товарів та послуг, а особливо – продуктів харчування, ціни на які

зазнають частих коливань. В той же час ціни, які регламентуються рішеннями або наказами відповідних органів виконавчої влади чи місцевого самоврядування (тарифи на послуги зв'язку, житлово-комунальні послуги тощо), реєструються один раз за період реєстрації.

Реєстрації підлягає фактична ціна конкретного товару (послуги), що реалізується на споживчому ринку з урахуванням податків, які сплачує населення (ПДВ, акциз).

Під час першого відвідування відібраного підприємства реєстратор записує докладну характеристику кожного товару, де обов'язково зазначається назва товару, країни, підприємства-виробника, марка, сорт, вид, величина тари та інша інформація. За окремими товарами (послугами) збирається додаткова інформація.

Наприклад, для молочних продуктів, важливо додатково вказати відсоток жирності, для м'яких меблів – вид оббивочної тканини, для кінотеатрів – денний чи вечірній сеанс.

У подальшому реєстратор фіксує ціну на той самий товар (послугу), при цьому кожного разу перевіряє, щоб його якісні та кількісні характеристики не змінилися. Таким чином, кожного місяця в одному й тому ж підприємстві реєструються ціни на одні й ті самі товари, а отже зміни в асортименті товарів та їх якості не впливають на динаміку цін.

Реєстрація всіх цін на товар (послугу) - представник не може здійснюватися лише в одному підприємстві торгівлі (сфери послуг), або на товари, що виробляються тільки одним виробником, оскільки в цьому випадку зміна цінової політики одного підприємства торгівлі або фірми-виробника екстраполюється на весь споживчий ринок регіону, що не відображає реальної ситуації, адже населення купує дуже різноманітну продукцію.

Кожного місяця 450 спеціально підготовлених реєстраторів цін – штатних працівників територіальних органів державної статистики відвідують близько 23 тис. підприємств торгівлі,

сфери послуг та ринків з метою отримання інформації щодо цін (тарифів) та товари (послуги). Всього щомісячно працівники, відповідальні за збір інформації про ціни, реєструють близько 275 тис. окремих значень цін.

Після закінчення процесу реєстрації в підприємствах торгівлі, сфери послуг та ринках інформація щодо цін ретельно перевіряється на точність та достовірність, проводяться додаткові з'ясування і перевірки, і, в разі необхідності, дані уточнюються та виправляються.

15. Врахування сезонних знижок та цін розпродажу

Зміна сезонів року, кліматичних умов, розвиток моди, науково-технічного прогресу та інші чинники зумовлюють коливання попиту населення на окремі види товарів та послуг, що змушує підприємства торгівлі та сфери послуг проводити сезонні знижки, розпродаж, рекламні акції. З кожним роком вони набувають все більш масового характеру, і тому цілком природньо, що ці явища знаходять своє відображення у ІСЦ.

В процесі збору інформації про ціни на такі товари (послуги) реєстратори цін додержуються наступних правил.

Сезонні знижки, ціни розпродажу враховується у разі, коли:

- вони є постійною та широко розповсюдженою характеристикою споживчого ринку;
- виставлений на розпродаж товар є той самий, що й у попередній місяць, не пошкоджений, термін реалізації якого не закінчився;
- вага (упаковка) залишається без змін;
- знижки надаються всім без винятку споживачам.

Зниження цін не враховуються, якщо:

- товари пошкоджені, або термін їх реалізації закінчився;
- знижки надаються для постійних клієнтів, або є винятковими;
- знижки надаються окремим категоріям споживачів (студентам, пенсіонерам);
- товар надається як подарунок у разі купівлі визначеного товару (рекламні пропозиції);
- знижки залежать від кількості товару, що пропонується (дві одиниці за ціною однієї).

16. Розрахунок індексів цін на сезонну продукцію

У складі споживчого набору товарів (послуг) – представників присутні товари, ціни на які зазнають регулярних сезонних коливань, що обумовлене природними факторами з боку пропозиції, розбіжностями в погодних умовах та врожайності, прогресом у технології виробництва тощо. Це відноситься, зокрема, до свіжих фруктів, овочів, картоплі. При цьому регулярний характер сезонних коливань не означає, що динаміка обсягу реалізації та цін того чи іншого сезонного товару в поточному році збігаються з попередніми.

Особливості динаміки цін на ці товари потребують окремого підходу до них у розрахунку ІСЦ. Отже, при розрахунках індексів цін на плодоовочеву продукцію та картоплю застосовуються такі методи:

- метод середньосезонних цін;
- метод заміни товарів;
- метод середньозважених цін.

Метод середньосезонних цін передбачає розрахунок індексів цін шляхом зіставлення цін, зареєстрованих на початку сезону поточного року до середньгеометричних цін сезону попереднього року.

Наприклад, розрахунок індексу цін на полуницю у травні п.р. проводиться шляхом ділення цін за травень п.р. на середньосезонну з цін за травень-липень попереднього року.

Метод заміни товарів застосовується при розрахунках індексів цін на плодovu продукцію пізніх і ранніх сортів, оскільки між ними існує суттєва різниця в цінах та якісних характеристиках.

Заміна такої продукції проводиться шляхом проведення подвійної реєстрації, яка дозволяє провести розрахунки індексів у звітному місяці на основі цін продукції пізніх сортів і створити базу для розрахунку індексів у наступному місяці на основі цін продукції ранніх сортів.

Наприклад, індекс цін на яблука у липні розраховується на основі цін на яблука пізніх сортів (врожаю попереднього року). Водночас, з метою створення бази для розрахунку індексу за серпень, проводиться реєстрація цін на яблука ранніх сортів, які починають з'являтися на споживчому ринку. Таким чином, індекс за серпень розраховується на основі цін на яблука ранніх сортів.

Метод середньозважених цін базується на розрахунку цін з урахуванням частки обсягів реалізації ранніх та пізніх овочів (врожаю попереднього року), тобто при розрахунках середньозваженої ціни враховується поступово зростаюча частка ранніх овочів в загальному обсязі реалізації цих товарів, і, відповідно, зниження частки пізніх. При цьому у розрахунки індексу споживчих цін інформація щодо цін на ранні овочі включається лише з моменту набуття масового характеру їх реалізації.

Цей метод застосовується до розрахунку середньої ціни та індексів цін, *наприклад*, на картоплю.

Розрахунок індексів цін на картоплю у більшості регіонів здійснюється з використанням у травні цін на пізню картоплю, у червні, липні – на пізню та ранню, серпні – на ранню.

Середня ціна у червні розраховується на основі зареєстрованих цін на пізню та ранню картоплю з урахуванням інформації щодо обсягів продажу цих видів продукції на міських ринках регіону. Проте, з огляду на кліматичні умови, в окремих регіонах ціни на ранню картоплю можуть використовуватися для розрахунку середньої ціни вже у травні з урахуванням відповідних обсягів реалізації ранньої та пізньої картоплі.

17. Розрахунок ІСЦ

Процес розрахунку ІСЦ включає зведення великої кількості окремих значень цін на товари та послуги для отримання індексів цін на підгрупи, групи національного індексу та відповідних індексів за регіонами країни і проводиться поетапно.

Перший етап включає розрахунки середніх цін на кожний товар (послугу)-представник у кожному міському поселенні за звітний та попередній місяці на основі цін, зареєстрованих у підприємствах торгівлі, сфери послуг та ринках.

Надалі визначаються середні ціни за звітний та попередній місяці за регіонами на основі середніх цін по кожному товару (послуді)-представнику, одержаних від територіальних органів державної статистики.

Наприклад, в регіоні обстежуються обласний центр, інше місто та 2 районних центри:

Найменування товарів (послуг)-представників	Найменування міських поселень								Середня ціна по регіону, грн.		Індекс цін, %
	Обласний центр		Місто А		Райцентр № 1		Райцентр № 2				
	Питома вага населення (%)										
	44,5		10,5		19,2		25,8				
	Середня ціна (грн.)										
	попер.	звітний	попер.	звітний	попер.	звітний	попер.	звітний	попер.	звітний	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11=10:9x100	
рис	3,71	3,76	3,80	3,83	3,52	3,58	3,65	3,69	3,67	3,71	101,1
олія	5,82	5,95	5,73	5,78	5,90	5,92	5,71	5,78	5,80	5,88	101,4

Середня ціна на рис:

$$\text{у попередньому місяці } \bar{p}_{t-1} = \frac{3,71 \times 44,5 + 3,80 \times 10,5 + 3,52 \times 19,2 + 3,65 \times 25,8}{44,5 + 10,5 + 19,2 + 25,8} = \frac{366,75}{100} = 3,67 \text{ грн.}$$

$$\text{у звітному місяці } \bar{p}_t = \frac{3,76 \times 44,5 + 3,83 \times 10,5 + 3,58 \times 19,2 + 3,69 \times 25,8}{44,5 + 10,5 + 19,2 + 25,8} = \frac{371,47}{100} = 3,71 \text{ грн.}$$

Середня ціна на олію:

$$\text{у попередньому місяці } \bar{p}_{t-1} = \frac{5,82 \times 44,5 + 5,73 \times 10,5 + 5,90 \times 19,2 + 5,71 \times 25,8}{44,5 + 10,5 + 19,2 + 25,8} = \frac{579,75}{100} = 5,80 \text{ грн.}$$

$$\text{у звітному місяці } \bar{p}_t = \frac{5,95 \times 44,5 + 5,78 \times 10,5 + 5,92 \times 19,2 + 5,78 \times 25,8}{44,5 + 10,5 + 19,2 + 25,8} = \frac{588,25}{100} = 5,88 \text{ грн.}$$

Індекси цін за регіонами розраховуються шляхом ділення середньої ціни звітнього місяця на середню ціну попереднього місяця.

В наведеному прикладі індекс цін на рис дорівнює:

$$3,71 : 3,67 \times 100 = 101,1\%;$$

олію -

$$5,88 : 5,80 \times 100 = 101,4\%.$$

Середні ціни та індивідуальні індекси на кожний товар (послугу) - представник у регіонах за звітний та попередній місяці є основою для розрахунку індексів на товари (послуги)-представники, групи та індексу споживчих цін за регіонами і країні в цілому.

Для розуміння розрахунку ІСЦ в спрощеному вигляді будемо вважати, що споживчий набір складається з чотирьох товарів-представників.

Для отримання агрегованого показника (загального індексу) за регіоном визначається зважена сума значень індексу кожного товару (послуги)-представника.

Умовний приклад.

Товари	Питома вага, %	Значення індексу, %	Зважений індекс
	(1)	(2)	(3) = (1) x (2)
Товар А	0,386	104,7	40,414
Товар Б	0,444	103,8	46,087
Товар В	0,104	107,6	11,190
Товар Г	0,066	101,2	6,679
УСЬОГО	1,000		104,370

Таким чином, значення індексу, що дорівнює 104,370 (округлене 104,4), означає збільшення ціни на 4,4% порівняно з базисним періодом.

В подальшому 27 регіональних індексів агрегуються до національного рівня шляхом зважування на питому вагу витрат наявного населення кожного регіону в загальних витратах.

Цей показник розраховується як добуток кількості населення регіону на середню суму витрат одного мешканця цього регіону, поділений на аналогічний показник по країні в цілому.

На всіх етапах розрахунку ІСЦ кваліфіковані фахівці дбають про точність та якість отриманих даних, на різних стадіях і рівнях обробки даних здійснюється контроль розрахунків показників та вихідних даних.

18. Класифікації, які використовуються у розрахунку ІСЦ

З урахуванням потреб різних категорій користувачів ІСЦ, розрахунки індексу проводяться як за міжнародною Класифікацією індивідуального споживання за цілями (КІСЦ), так і за національною Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД). Оскільки розробка індексів споживчих цін за різними класифікаціями здійснюється на базі одних й тих самих даних щодо цін на товари і послуги, результатом розрахунків є ідентичне значення зведеного показника.

Схема відповідності груп національної класифікації та КІСЦ наведена на стор. 28-29.

19. Розрахунки індексів споживчих цін до різних базисних періодів

Розрахунки ІСЦ проводяться з місячною періодичністю.

Щомісяця, крім індексу цін до попереднього місяця, обчислюються також індекси цін до грудня попереднього року і до відповідного місяця попереднього року. Для перерахунку макроекономічних показників у порівнянні ціни здійснюється розрахунок індексів цін до відповідного періоду попереднього року.

Для розрахунку зазначених індексів використовуються такі формули:

до грудня попереднього року:

$$I_{t/0} = \frac{I_{t-1/0} \times I_{t/t-1}}{100}, \quad (1)$$

де:

$I_{t-1/0}$ – індекс цін попереднього місяця до грудня попереднього року;

$I_{t/t-1}$ – індекс цін звітного місяця до попереднього.;

до відповідного місяця попереднього року:

$$I_{tT/t(T-1)} = \frac{I_{0(T-1)/0(T-2)} \times I_{tT/0(T-1)}}{I_{t(T-1)/0(T-2)}}, \quad (2)$$

де:

- T – поточний рік;
- $T - 1$ – попередній рік;
- $T - 2$ – рік, що передує попередньому;
- $I_{0(T-1)/0(T-2)}$ – індекс цін грудня попереднього року до грудня року, що передує попередньому;
- $I_{tT/0(T-1)}$ – індекс цін звітного місяця поточного року до грудня попереднього року;
- $I_{t(T-1)/0(T-2)}$ – індекс цін відповідного місяця попереднього року до грудня року, що передує попередньому.

до відповідного періоду попереднього року:

$$I_{T/(T-1)} = \frac{\sum_1^n I_{tT/0(T-2)}}{\sum_1^n I_{t(T-1)/0(T-2)}} \times 100, \quad (3)$$

де:

- n – кількість місяців, що складає період;
- $I_{tT/0(T-2)}$ – індекс цін місяців поточного року до грудня року, що передує попередньому;
- $I_{t(T-1)/0(T-2)}$ – індекс цін відповідних місяців попереднього року до грудня року, що передує попередньому.

Щокварталу визначаються індекси цін на кінець кварталу, до попереднього кварталу, до відповідного кварталу попереднього року, до попереднього року.

Для розрахунку зазначених індексів використовуються наступні формули:

кінець звітнього кварталу до кінця попереднього кварталу поточного року:

$$I_{KT} = \frac{I_{t/t-1} \times I_{t-1/t-2} \times I_{t-2/t-3}}{100 \times 100}, \quad (4)$$

де:

- $I_{t/t-1}$ – індекс цін останнього місяця звітного кварталу до попереднього місяця;
- $I_{t-1/t-2}$ – індекс цін середнього місяця звітного кварталу до попереднього місяця;
- $I_{t-2/t-3}$ – індекс цін першого місяця звітного кварталу до попереднього місяця;
- t – звітний місяць (останній) звітного кварталу;
- $t-1$ – середній місяць звітного кварталу;
- $t-2$ – перший місяць звітного кварталу;
- $t-3$ – останній місяць кварталу, що передує звітному.

звітний квартал до попереднього кварталу поточного року:

$$I_{KT/(K-1)T} = \frac{I_{t/0(T-1)} + I_{t-1/0(T-1)} + I_{t-2/0(T-1)}}{I_{t-3/0(T-1)} + I_{t-4/0(T-1)} + I_{t-5/0(T-1)}} \times 100, \quad (5)$$

де:

- $I_{t/0(T-1)}$ – індекс цін останнього місяця звітної квартилу до грудня попереднього року;
- $I_{t-1/0(T-1)}$ – індекс цін середнього місяця звітної квартилу до грудня попереднього року;
- $I_{t-2/0(T-1)}$ – індекс цін першого місяця звітної квартилу до грудня попереднього року;
- $I_{t-3/0(T-1)}$ – індекс цін останнього місяця попереднього квартилу до грудня попереднього року;
- $I_{t-4/0(T-1)}$ – індекс цін середнього місяця попереднього квартилу до грудня попереднього року;
- $I_{t-5/0(T-1)}$ – індекс цін першого місяця попереднього квартилу до грудня попереднього року;

звітний квартал до відповідного квартилу попереднього року:

розраховується за формулою (3).

звітний квартал до попереднього року:

$$I_{\text{KT}/G(T-1)} = \frac{(I_{tT/0(T-2)} + I_{(t-1)T/0(T-2)} + I_{(t-2)T/0(T-2)})}{\frac{\sum_1^{12} I_{t(T-1)/0(T-2)}}{12}} \times 100, \quad (6)$$

де:

- $I_{tT/0(T-2)}$ – індекс цін останнього місяця звітного кварталу до грудня року, що передує попередньому;
- $I_{(t-1)T/0(T-2)}$ – індекс цін середнього місяця звітного кварталу до грудня року, що передує попередньому;
- $I_{(t-2)T/0(T-2)}$ – індекс цін першого місяця звітного кварталу до грудня року, що передує попередньому;
- $I_{t(T-1)/0(T-2)}$ – індекс цін першого, ..., дванадцятого місяців попереднього року до грудня року, що передує попередньому.

У публікаціях та офіційних повідомленнях дані щодо індексів споживчих цін наводяться з одним десятковим знаком після коми.

20. Використання ІСЦ при перерахунку грошових сум

За допомогою ІСЦ можливо перерахувати грошову суму за будь-який період. Такі перерахунки здійснюються при вирішенні правових спорів між юридичними, фізичними особами у разі прийняття про це відповідного судового рішення, або у разі, коли це передбачено умовами договору.

Індекси споживчих цін за 1991 – 2006 роки

(до попереднього місяця; відсотків)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Січень		385,2	173,2	119,2	121,2	109,4	102,2	101,3	101,5	104,6	101,5	101,0	101,5	101,4	101,7	101,2
Лютий		115,3	128,8	112,6	118,1	107,4	101,2	100,2	101,0	103,3	100,6	98,6	101,1	100,4	101,0	101,8
Березень		112,1	122,1	105,7	111,4	103,0	100,1	100,2	101,0	102,0	100,6	99,3	101,1	100,4	101,6	99,7
Квітень		107,6	123,6	106,0	105,8	102,4	100,8	101,3	102,3	101,7	101,5	101,4	100,7	100,7	100,7	99,6
Травень		114,4	127,6	105,2	104,6	100,7	100,8	100,0	102,4	102,1	100,4	99,7	100,0	100,7	100,6	100,5
Червень		126,5	171,7	103,9	104,8	100,1	100,1	100,0	100,1	103,7	100,6	98,2	100,1	100,7	100,6	100,1
Липень		122,1	137,6	102,1	105,2	100,1	100,1	99,1	99,0	99,9	98,3	98,5	99,9	100,0	100,3	100,9
Серпень	104,0	108,3	121,7	102,6	104,6	105,7	100,0	100,2	101,0	100,0	99,8	99,8	98,3	99,9	100,0	100,0
Вересень	104,5	110,6	180,3	107,3	114,2	102,0	101,2	103,8	101,4	102,6	100,4	100,2	100,6	101,3	100,4	102,0
Жовтень	105,9	112,4	166,1	122,6	109,1	101,5	100,9	106,2	101,1	101,4	100,2	100,7	101,3	102,2	100,9	102,6
Листопад	116,5	122,0	145,3	172,3	106,2	101,2	100,9	103,0	102,9	100,4	100,5	100,7	101,9	101,6	101,2	
Грудень	124,6	135,1	190,8	128,4	104,6	100,9	101,4	103,3	104,1	101,6	101,6	101,4	101,5	102,4	100,9	
За рік в цілому	390,0 ¹	2100,0	10256,0	501,0	281,7	139,7	110,1	120,0	119,2	125,8	106,1	99,4	108,2	112,3	110,3	

¹ Визначено експертним шляхом.

Для визначення індексу за будь-який період необхідно помісячні індекси, що складають відповідний період, перемножити між собою, після кожного множення поділити на 100.

Слід зазначити, що існують певні обмеження щодо використання ІСЦ для розрахунків.

- помісячний розрахунок ІСЦ було розпочато з серпня 1991 року, а за рік в цілому він був визначений експертним шляхом, тому грошова сума, яка відноситься, скажімо, до червня згаданого року, може бути перерахована, виходячи з ІСЦ за рік в цілому, або з індексу за період серпень - грудень 1991 року.
- ІСЦ розраховується в цілому за місяць, тому неможливо перерахувати грошову суму за менший період (або на конкретну дату).

Приклад 1. 2 січня 2006 року громадянином отримана в борг сума грошей 200 грн. і до серпня 2006 року не повернена. Необхідно визначити якій сумі відповідає ця величина на початок вересня 2006 року з урахуванням ІСЦ. Для визначення індексу в цілому за період з січня по липень 2006 року включно з наведеної таблиці вибираються і перемножуються індекси:

$$101,2 \times 101,8/100 \times 99,7/100 \times 99,6/100 \times 100,5/100 \times 100,1/100 \times 100,9/100 = 103,8\%$$

Зазначену суму необхідно помножити на ІСЦ за відповідний період і поділити на 100.

$$200 \times 103,8/100 = 207,6 \text{ грн.}$$

Приклад 2. Гроші вносилися 27 квітня 1996 року в розмірі 2 700 тис.крб. Необхідно визначити якій сумі відповідає ця величина на початок серпня 2006 року з урахуванням ІСЦ. Розрахунок слід проводити за період з травня 1996 року по липень 2006 року.

Оскільки ІСЦ за кожний рік в цілому визначені множенням помісячних індексів можливо полегшити розрахунок і взяти за 1997–2005 роки річні індекси, а саме:

$$100,7 \times 100,1/100 \times 100,1/100 \times 105,7/100 \times 102,0/100 \times 101,5/100 \times 101,2/100 \times 100,9/100 \times 110,1/100 \times 120,0/100 \times 119,2/100 \times 125,8/100 \times 106,1/100 \times 99,4/100 \times 108,2/100 \times 112,3/100 \times 110,3/100 \times 101,2/100 \times 101,8/100 \times 99,7/100 \times 99,6/100 \times 100,5/100 \times 100,1/100 \times 100,9/100 = 327,9\%$$

До вересня 1996 року були в обігу українські карбованці, тому отримана сума повинна бути переведена в гривні шляхом ділення на 100 000. Отже, сума боргу на початок серпня 2006 року з урахуванням ІСЦ становить:

$$\frac{2\,700\,000 \times 327,9}{100} = 8\,853\,300 \text{ крб. або } 88,53 \text{ грн.}$$

У випадках, коли відшкодуванню підлягає сума, яка складається з внесків, зроблених в різні періоди, кожний внесок збільшується на величину індексу відповідного періоду, результати підсумовуються.

21. Відповідність методологічних засад розрахунку ІСЦ міжнародним стандартам

Методологія, яка використовується Держкомстатом для розрахунку ІСЦ, базується на загальних вимогах Конвенції 160 Міжнародної організації праці 1985 року (статті 12), "Резолюції щодо індексів споживчих цін", прийнятій на 17 - й Міжнародній конференції статистиків праці (2003) та спільному документі МОП, МВФ, ОЕСР, Євростату, ООН та Світового банку "Керівництво щодо індексу споживчих цін. Теорія та практика" (2004) і є загальноприйнятою в світі.

Запровадження розрахунку цього показника в 1991 році здійснювалося за підтримки та безпосередньої участі експертів Міжнародного Валютного Фонду.

Міжнародні експерти неодноразово відзначали високу якість та надійність розрахунків ІСЦ в Україні, свідченням чого є й те, що ІСЦ є одним з показників реального сектору економіки, який включено до формату спеціального стандарту поширення даних (ССПД) МВФ, до якого Україна приєдналася з 2003 року. Слід зазначити, що цьому також передувала серйозна перевірка, за підсумками якої експерти МВФ надали високу оцінку якості даних індексу споживчих цін та зазначили, що побудова цього показника здійснюється на основі надійних статистичних методів.

Крім того, згідно з "Меморандумом про взаєморозуміння між Євростатом та Держкомстатом України щодо обміну статистичними даними" Україна бере участь у програмі обміну даними стосовно ІСЦ з країнами Європейського Союзу. Цей факт свідчить про те, що методологія і якість розрахунку ІСЦ в Україні відповідає вимогам ЄС.

Водночас Держкомстат проводить цілеспрямовану роботу щодо адаптації світової практики розрахунку цього показника до національних особливостей економіки країни та, враховуючи зміни, які відбуваються на споживчому ринку країни та у міжнародній практиці розрахунку ІСЦ, постійно працює над удосконаленням методів збирання, опрацювання, аналізу та поширення статистичної інформації щодо ІСЦ.

22. Де отримати інформацію щодо ІСЦ

ІСЦ розраховується і публікується в максимально стислі терміни. Термін публікації обумовлений цілою низкою законодавчих та нормативно-правових актів, зокрема, Законів України "Про прожитковий мінімум", "Про індексацію грошових доходів населення", постанови Кабінету Міністрів "Про затвердження Положення про порядок компенсації працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати" тощо. Крім того, оперативність оприлюднення даних викликана широкою сферою застосування ІСЦ та великим соціальним навантаженням на цей показник.

Одразу після розрахунку ІСЦ детальна інформація розміщується на веб-сайті Держкомстату **www.ukrstat.gov.ua**. Вона включає інформацію щодо ІСЦ за групами товарів (послуг), регіонами, а також ІСЦ за звітний місяць до відповідного місяця попереднього року, до грудня попереднього року та у середньорічному вимірі. Кожний бажаючий може ознайомитися зі складом споживчого набору, а також з ваговою структурою для розрахунків ІСЦ.

Інформація щодо ІСЦ за основними групами товарів (послуг) та за регіонами країни публікується в газеті "Урядовий кур'єр".

Детальна інформація щодо ІСЦ публікується в усіх офіційних виданнях Держкомстату: збірниках, бюлетенях, повідомленнях, а також у збірнику "Індекси споживчих цін".

Крім того, на виконання статті 14 Закону України "Про державну статистику" статистичні дані одночасно передаються поштою, електронною поштою або факсом усім зацікавленим користувачам.

Своєрідною формою розповсюдження ІСЦ є відповіді на запити фізичних та юридичних осіб, які надходять до департаменту поштою, засобами електронного зв'язку, по телефону.

23. Де можна отримати додаткову інформацію щодо ІСЦ

Будь-яку додаткову інформацію щодо ІСЦ можна отримати за телефонами (044) 235 30 11, (044) 287 70 44, або надіславши запит на адресу: *CPI@ukrstat.gov.ua*

24. Словник термінів

Вагова структура (вагові коефіцієнти) – частка споживчих витрат на купівлю товарів (послуг)-представників, яка визначена на основі фактичних споживчих грошових витрат домогосподарств.

Зважування – метод індексних розрахунків для одержання зведених показників з індивідуальних елементів, кожному з яких надається визначене значення, або вага, у загальній їх сукупності.

Вибірка – група чи частина одиниць досліджуваної сукупності, які відібрали, вважаючи, що вона буде репрезентативною (представницькою) для всієї цієї сукупності.

Вид товару, його властивості – повна, докладна характеристика товарів (послуг), що відібрані для спостереження.

Груповий індекс – індекс для групи товарів (послуг), який є середньозваженим індивідуальних індексів товарів (послуг)-представників.

Дефляція – вилучення з обігу надлишкової грошової маси, випущеної у період інфляції, що супроводжується загальним зниженням цін на товари і послуги.

Домогосподарство – сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. Домогосподарство може складатися з однієї особи.

Економічний район – угруповання регіонів, запропоноване Радою по вивченню продуктивних сил у рамках програми "Україна 2010".

Індекс цін – відносний показник, виражений у коефіцієнтах або відсотках, що характеризує зміну цін у часі (індекс динаміки) або у просторі (територіальний індекс).

Індивідуальний індекс – індекс, отриманий на основі середніх цін товару (послуги)-представника у звітному та попередньому місяцях.

Інфляція – знецінювання грошей і безготівкових коштів, що супроводжується ростом цін на товари і послуги.

Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) – складова системи національних класифікаторів, розроблена на базі міжнародної статистичної класифікації видів діяльності Європейського Союзу і призначена для систематизації та групування економічної інформації. При розробленні системи класифікацій Європейського Союзу за основу було прийнято структуру та опис Міжнародної стандартної галузевої класифікації видів економічної діяльності ISIC (Rev.3.1 – 1989, ООН).

Класифікація індивідуального споживання за цілями (КІСЦ) – функціональна класифікація, яка є частиною Системи Національних Рахунків 1993 року та відображає групування витрат домогосподарств на товари та послуги.

Міські поселення – міста Київ, Сімферополь, Севастополь, обласні центри, райцентри та інші міста.

Регіони – Автономна Республіка Крим, 24 області, міста Київ та Севастополь.

Реєстрація цін – метод збору інформації щодо цін (тарифів) на товари (послуги), що включені до споживчого набору, на відібраній сукупності підприємств торгівлі (сфери послуг) шляхом їх відвідування.

Споживчий набір товарів (послуг) – представників (набір) - єдиний для всіх регіонів країни репрезентативно відібраний перелік товарів та послуг, що найчастіше споживаються населенням.

Споживчі товари (послуги) – товари (послуги), що використовуються населенням, для особистого або загальносімейного споживання.

Сезонність – поняття, що характеризує зміну явищ у динаміці, які повторюються і можуть бути викликані різними причинами, у тому числі змінами пори року, явищами природи, врожайністю, а також звичаями, традиціями, святами і т.ін.

Середня ціна (тариф) товару (послуги) - представника – середній рівень ціни розрахований на базі зареєстрованих цін (тарифів) на конкретні товари (послуги) в підприємствах торгівлі (сфери послуг).

Середня ціна по регіону – середньозважена ціна, розрахована на основі середніх цін на товар (послугу)-представник, зареєстрованих в міських поселеннях.

Споживчі грошові витрати домогосподарств – грошові витрати домогосподарств на купівлю продуктів харчування, алкогольних та тютюнових виробів, товарів та послуг (одягу та взуття, оплату житла, води, газу, електроенергії та інших видів палива; меблів, предметів домашнього вжитку, побутової техніки та товарів для щоденного обслуговування житла; витрати на охорону здоров'я, транспорт, зв'язок, відпочинок та культуру, освіту тощо).

Товар (послуга) - представник – це сукупність видів товарів (послуг), які є однорідними за своїми споживчими властивостями та призначенням і мають однакові тенденції щодо зміни цін.

Ціна – грошове відображення вартості товару (послуги) за його кількісну одиницю.